

Nr 533.

Av herrar **Mosesson** och **Hallén**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 240, med förslag till lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt (vanartslag) m. m.*

Det lagförslag, som under namn av vanartslag såsom kunglig proposition nr 240 överlämnats till riksdagen, hänför sig till ett synnerligen ömtåligt område av den samhälleliga verksamheten. Med tillfredsställelse måste det hälsas, att lagen i mindre utsträckning än nu gällande lösdrivarlag har repressiv karaktär och i stället i viss omfattning blivit en lag om en hjälpverksamhet bland de personer, vilka avvikit från en normal livsföring och hänge sig åt kringstrykande, bettleri och sedeslöst levnadssätt. Det skulle emellertid varit önskvärt, om lagen ännu bestämdare intagit den sistnämnda ståndpunkten och dess handhavande anförtrotts åt förtroendevald myndighet, som icke stått polisens verksamhet så nära, som nu blivit fallet, och som därför hos dem det gäller att rädda kunde ingiva en högre grad av förtroende än vad nu kan förväntas. Det hade också varit önskvärt, att det blivit sörjt för att själva hjälpverksamheten överallt och i alla avseenden kunde bli effektiv. Slutligen borde lagens omfattning ha så utlinjerats, att man icke nödgades vänta med ingripandet, till dess en åt sedeslöst levnadssätt förfallen person vandrat så långt på denna väg, att han eller hon slutat att utföra varje arbete. Den allt för stora betydelse, som i lagförslaget tillerkänts den omständigheten att en person innehar eller icke innehar arbete eller medel till försörjning, leder till konsekvensen, att ungdomens förledande till otuktigt leverne och ett störande levnadssätt kan bli anledning till ingripande mot en person, som saknar arbete och försörjning, men måste bli utan påföljd vad beträffar en person, som har dessa förmåner.

Då undertecknade emellertid anse en lagstiftning på det område lagen berör vara önskvärd och behövlig och det föreliggande förslaget medför ej obetydliga förbättringar i det nu synnerligen otillfredsställande sakläget på samma område, ha undertecknade icke för sin del velat yrka avslag på den kungliga propositionen. Men i avsikt att i någon mån mildra de ovan anmärkta olägenheterna ha vi velat föreslå följande ändringar:

Lagens omfattning torde vad de åt sedeslöst levnadssätt hängivna personerna vidkommer icke böra begränsas att gälla dem som undandraga sig att efter för-

måga ärligen försörja sig utan den bör gälla envar, som är hemfallen åt otuktigt leverne i tillfälliga förbindelser och därjämte antingen till otukt förleder ungdom eller genom sitt leverne åstadkommer fara för sådant förledande eller genom inbjudan till otukt stör anständigheten å ställe, som i 11 kap. 15 § strafflagen sägs, eller genom sitt leverne verkar störande för närboende eller andra. Denna bestämmelse skulle emellertid följas av ett stadgande, enligt vilket åtgärd enligt lagförslagets 14 § d. v. s. tvångsinternering å allmän arbetsanstalt endast finge ifrågakomma för sådan person, därest han eller hon undandraget sig att efter förmåga ärligen försörja sig eller fara föreligger för att han eller hon genom sitt leverne blir ur stånd till sådan försörjning. Härigenom skulle vinnas, att hjälpåtgärder, arbetsanvisning, övervakning och frivilligt ingående på arbetsanstalt kunde ifrågakomma på ett tidigare stadium, då utsikterna till framgång äro större, utan att dock tvångsinternering kunde tillgripas, förrän det i lagförslaget i allmänhet angivna villkoret för sådan åtgärds tillgripande, nämligen böjelsen att undandraga sig arbete, vore för handen. Att man utsträcker möjligheten att använda hjälpåtgärder, arbetsanvisning och övervakning även i fråga om den, som, ehuru någon form av arbete ännu utföres, dock är hemfallen åt ett så höggradigt sedeslöst leverne, att det endast måste anses vara en tidsfråga, när fysisk och psykisk oförmåga att skaffa sig en hederlig försörjning skall inträda, torde icke böra möta betänkligheter.

Vad skyddsnämndens karaktär av en polisen närstående myndighet beträffar, torde i sakens nuvarande läge intet annat kunna vara att vinna, än att, såsom lagrådet hemställt, Konungens befallningshavande förordnar en av de tre personer, som utgöra skyddsnämnden, att vara dess ordförande och en annan att vara hans ställföreträdare. Är polischefen den mest lämpliga kan han ju förordnas.

För att förstärka hjälpverksamhetens effektivitet tillåta sig undertecknade även att föreslå en del förändringar. Om denna hjälpverksamhet verkligen skall fylla måttet, kan den nämligen icke anses utförd i och med att någon av skyddsnämndens ledamöter, sedan åtgärd enligt § 12 beslutats, söker att finna ett arbetstillfälle för vederbörande eller ordnar några dagars logis och uppehälle. Flera försök kunna misslyckas, innan den rätta utvägen erbjuder sig, och ett uthålligt och mångsidigt arbete kan behöva nedläggas på en enda persons tillrättaförande. Det förefaller, som om själva skyddsnämndens sammansättning här lade svårigheter i vägen. Polistjänstemannen måste ju förutsättas icke ha mera tid att ägna åt saken än som för sammanträdena måste avsättas och vad de båda bisittarna beträffar, anger ju själva ordet deras uppgift såsom huvudsakligen innebärande en skyldighet att närvara vid beslutsfattande och dela ansvaret för desamma. Härtill kommer, att dessa bisittare äro flera, vilka omväxlande skola närvara vid sammanträdena, vilken omständighet även gör nämnden mindre arbetsduglig i fråga om själva den praktiska hjälpverksamheten. Det måste sålunda anses nödvändigt, att skyddsnämnden, som torde få betraktas huvudsakligen som en beslutande myndighet, tillförsäkras en utväg att få sina beslut om hjälpåtgärder utförda på ett tillfredsstäl-

lande sätt icke blott för ögonblicket utan även med hänsyn till framtiden. På en del platser torde detta kunna ske genom att överenskommelse i denna riktning träffas med enskild social stiftelse eller förening. Men man kan icke utan vidare förutsätta, att lämplig sådan finnes på alla de platser, där verksamheten är av nöden, och befinnes både villig och i stånd att åtaga sig ett så vittomfattande och krävande uppdrag. Riktigast torde vara att, där detta icke är förhållandet, en särskild kommunal nämnd blir utvald för ändamålet. Denna tanke är icke lagförslaget helt främmande, i det att en sådan föreslagits att i vissa kommuner träda i barnavårdsnämnds ställe vad beträffar arbetet bland dem som ännu icke fyllt 21 år. För detta ändamål kan det emellertid starkt sättas i fråga, om tillskapandet av en särskild nämnd är befogat. Barnavårdsnämnd torde vara kompetent och i stånd att möta det krav, som här ställes på densamma. Men så mycket mer är den särskilda nämnden av nöden för hjälpverksamheten bland äldre. Rörande hur densamma bör sammansättas kunna ju råda delade meningar. Men det synes, som om det i 1926 års förslag omnämnda hjälputskottet (§ 1 mom. 2) här kunde komma till användning.

I större kommun skulle sålunda Konungen på framställning av stadsfullmäktige kunna uppdraga åt kommunal myndighet att i viss omfattning utföra på skyddsnämnd ankommande åligganden. Den motivering, som de sakkunniga å sid. 108—109 av sitt betänkande givit härför, torde äga giltighet. I andra kommuner kunde tänkas att på sätt i 1926 års lagförslag är föreslaget, en särskild nämnd, sammansatt av personer, valda av kommunens fattigvårdsstyrelse, barnavårdsnämnd och nykterhetsnämnd, finge befattningen med dessa ärenden sig anförtrodd. Den förra utvägen synes vara den mest lämpliga vad beträffar de manliga lösdrivarna och den senare vad beträffar de kvinnliga. I båda fallen torde det emellertid vara synnerligen olämpligt, att en följd av sådan av praktiska skäl vidtagen anordning skulle bliva, att vissa kostnader överflyttades från staten och till kommunen. En sådan bestämmelse skulle givetvis verka i riktning mot att anordningen ej skulle komma till stånd, även om den skulle anses tjänlig.

Vad kostnadsfrågan överhuvud taget vidkommer, har departementschefen i motiveringen uttalat, att kostnaderna för meddelandet av uppehälle och bostad medan man väntar på att arbete skall kunna anskaffas åt de personer, det här gäller, skulle komma att alltför ojämnt drabba olika kommuner, om de skulle täckas av dessa, och att alltså dessa kostnader böra stanna på statsverket. Men uttrycklig bestämmelse härom synes saknas i lagen. En sådan bör dock införas och statens ersättningsskyldighet utsträckas till alla här ifrågavarande kostnader. Lagrådet har fäst uppmärksamheten på denna sida av saken, sid. 287, och det bör ej förbises, att om dessa förhållanden icke tillfredsställande ordnas, torde en effektiv hjälpverksamhet ingalunda komma till stånd.

Men det förslagsanslag av 30,000 kr., som beräknats för både de nu nämnda utgifterna och resorna till arbetsplatserna för personerna i fråga m. m., är så lågt, att därav framgår, att man tänkt sig, att endast i undantagsfall åtgärder som kräva utgifter skola förekomma. Det bör emellertid understrykas, att, om hjälpverksamheten skall bliva i någon mån effektiv, kommer den att betinga

större kostnader, än som här förmodats. Det ifrågasatta anslaget till frivilliga socialt arbetande institutioner kommer med nödvändighet endast vissa samhällen till godo, de nämligen, där sådana föreningar mera kraftigt bedriva arbete. I andra måste man lita till det arbete skyddsnämnden eller den ovan föreslagna särskilda nämnden kan utföra, och dessa kostnader måste ju helt komma på statsverket.

För att i någon mån förtaga intrycket av polismässig behandling och skona vederbörande torde med vanart beträdd person icke böra inställas inför nämnden annat än i de fall, då avvikande kan befaras eller personen icke på kallelse infunnit sig.

Ännu icke till myndig ålder kommen person torde, såsom lagrådet också uttalat, icke ens under en övergångstid böra hänvisas till allmän arbetsanstalt utan att en särskild avdelning därstädes upprättas.

Undertecknade få sålunda hemställa,

att nedannämnda paragrafer i lagförslaget måtte få följande ändrade lydelse:

§ 2.

Vanart föreligger — — — — — och tillika.

1. under — — — — — leverne, som under 3 § 2 mom. avses på ohederligt sätt — — — — — eller

2. gör sig förfallen — — — — — sin räkning.
(sista stycket utgår)

§ 3.

1. Vanart föreligger jämväl — — — — — försörja sig; och

2. då någon som fyllt 21 år är hemfallen åt otuktigt leverne i tillfälliga förbindelser samt därjämte antingen till otukt förleder ungdom eller genom sitt leverne åstadkommer särskild fara för sådant förledande eller genom inbjudan till otukt väcker anstöt å ställe som i 11 kap. 15 § strafflagen sägs, eller genom sitt leverne verkar störande för närboende eller andra.

§ 4.

Närmaste befattningen — — — — — erforderligt.
(sista stycket utgår)

§ 5.

Skyddsnämnd består av tre ledamöter. Av dessa skall en vara förordnad av länsstyrelsen och en vald av landstinget eller, så vitt angår skyddsnämnd i stad, som ej deltagar i landsting, av stadsfullmäktige. Såsom tredje ledamot tjänstgör i stad där polismästare — — — — — ärenden.

§ 6.

1. För varje — — — — — såsom ledamöter i nämnden — — — — — lämpliga personer.

2. Länsstyrelsen förordnar någon av de enligt denna paragraf utsedda personerna eller i 5 § omförmäld polistjänsteman att vara ordförande i nämnden, så ock, där annan än polistjänsteman utses till ordförande, en ställföreträdare för ordföranden.

§ 9.

1. Där det för lagen — — — — — kvinnor. För sådan verksamhet må ock anlitas härför lämpad förening eller stiftelse.

§ 10.

I stad eller större kommun på landet, där sådan anordning anses kunna på betryggande sätt genomföras, må Konungen på framställning av stadsfullmäktige eller kommunalfullmäktige kunna uppdraga åt kommunal myndighet att i viss omfattning utföra på skyddsnämnden ankommande åligganden eller ock förordna, att dessa åligganden skola utföras av en särskild nämnd, sammansatt av representanter, valda av kommunens fattigvårdsstyrelse, nykterhetsnämnd och barnavårdsnämnd inom eller utom dessa myndigheter och av vilka minst 2 skola vara kvinnor. Konungen äger i sådant fall meddela de närmare föreskrifter rörande förfarandet hos denna kommunala myndighet m. m., som må bliva erforderliga, och därvid medgiva av omständigheterna påkallade undantag från vad i detta kapitel är stadgat.

§ 11 (prop. § 10).

Beträdes någon av polisman eller biträde, som i 9 § sägs, med vanart, som avses i 2 eller 3 §, skall han åläggas att å viss tid inställa sig inför den barnavårdsnämnd eller skyddsnämnd, som enligt 4 § har att handlägga ärendet, för undergående av förhör. Föreligger fara för att han skall avvika, skall han inställas inför nämnden samt, där så prövas erforderligt, anhållas i avbidan på nämndens beslut i ärendet. Utebliver utan laga förfall den som bevisligen blivit kallad, äger nämnden hos polismyndigheterna erhålla handräckning för hans hämtande.

Erhåller — — — — — barnavårdsnämnden.

Barnavårdsnämnd — — — — — lag.

När omständigheterna — — — — — person.

§ 17 (ny § som bör inflyta efter prop. § 16).

I fall, som avses i 3 § 2 mom., må ärendet icke överlämnas till länsstyrelsens prövning med mindre den felande undandrager sig att efter förmåga ärligen försörja sig eller uppenbar fara är för handen, att han till följd av sitt leverne kommer att bliva oförmögen därtill.

§ 56.

Där länsstyrelsen på framställning av barnavårdsnämnd eller skyddsnämnd så prövar nödigt, må enligt av Konungen bestämda grunder ersättning av statsmedel utgå för kostnader, som uppstå för anskaffande av lokal för skydds-

nämnds eller särskild nämnds verksamhet, för beredande i enlighet med 13 § tredje stycket av tillfälligt husrum och uppehälle samt till anlitande jämlikt § 9 av biträde i förening eller stiftelse.

Har — — — — — skall jämväl ersättning — — — — — bestämmas.
Kostnad — — — — — utgå.

§ 63.

Utgår.

Stockholm den 4 april 1930.

Gust. Mosesson.

Harald Hallén.